



**Organizacija za europsku sigurnost i suradnju**

**KODEKS PONAŠANJA  
U VOJNOPOLITIČKIM ASPEKTIMA  
SIGURNOSTI**

3. prosinca 1994.

**Seriya „Program trenutnog djelovanja“, br. 7**

Napomena: Ovaj dokument usvojen je na 91. plenarnoj sjednici Posebnog odbora KESS-ovog Foruma za sigurnosnu suradnju u Budimpešti, 3. prosinca 1994. (vidi FCS/Službeni list br. 94)

DOC.FSC/1/95  
3. prosinca 1994.  
Izvornik: engleski  
21. prosinca 1994.

# KODEKS PONAŠANJA U VOJNOPOLITIČKIM ASPEKTIMA SIGURNOSTI

## PREAMBULA

Države sudionice Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji (KESS),

prepoznajući potrebu za jačanjem suradnje u području sigurnosti, uključujući putem daljnjeg promicanja normi odgovornog i kooperativnog ponašanja u području sigurnosti,

potvrđujući da ovaj kodeks ni na koji način ne umanjuje valjanost i primjenjivost ciljeva i načela Povelje Ujedinjenih naroda ili drugih odredaba međunarodnog prava,

ponovno potvrđujući neumanjenu valjanost temeljnih načela i zajedničkih vrijednosti Helsinškog završnog akta, Pariške povelje i Helsinškog dokumenta iz 1992., u kojima su sadržane odgovornosti jedne države prema drugoj i vlada prema svome narodu, kao i valjanost ostalih obveza KESS-a,

usvajaju sljedeći Kodeks ponašanja u vojnopolitičkim aspektima sigurnosti:

### I.

1. Države sudionice ističu da su potpuno poštovanje svih načela KESS-a sadržanih u Helsinškom završnom aktu te ispunjavanje svih obveza preuzetih u okviru KESS-a u dobroj vjeri od temeljne važnosti za stabilnost i sigurnost, te stoga predstavljaju izravnu i legitimnu brigu svih njih.
2. Države sudionice potvrđuju trajnu valjanost svojega sveobuhvatnog koncepta sigurnosti, koji je započeo Helsinškim završnim aktom i koji povezuje očuvanje mira s poštovanjem ljudskih prava i temeljnih sloboda. On uspostavlja vezu između suradnje u području gospodarstva i okoliša te miroljubivih međudržavnih odnosa.
3. Države sudionice i dalje su uvjerenе da je sigurnost nedjeljiva i da je sigurnost svake od njih nerazdvojivo povezana sa sigurnošću svih ostalih. One neće jačati svoju sigurnost na štetu sigurnosti drugih država. Svoje će sigurnosne interese ostvarivati u skladu sa zajedničkim nastojanjima za jačanje sigurnosti i stabilnosti na prostoru KESS-a i šire.
4. Potvrđujući međusobno poštovanje svoje suverene jednakosti i individualnosti te prava koja su svojstvena njihovoj suverenosti i iz nje proizlaze, države sudionice će svoje međusobne sigurnosne odnose temeljiti na načelu suradnje. S tim u vezi naglašavaju ključnu ulogu KESS-a. One će i dalje razvijati institucije koje se međusobno nadopunjuju i jačaju, a koje uključuju europske i transatlantske organizacije, multilateralne i bilateralne obveze te različite oblike regionalne i subregionalne suradnje. Države sudionice surađivat će kako bi osigurale da su svi takvi sigurnosni aranžmani u skladu s načelima KESS-a i obvezama iz ovog Kodeksa.
5. Odlučne su djelovati solidarno ako dođe do kršenja normi i obveza KESS-a te omogućiti usuglašene odgovore na sigurnosne izazove s kojima bi se posljedično mogle suočiti. U skladu sa svojim odgovornostima u okviru KESS-a, države sudionice odmah će započeti konzultacije s državom sudionicom koja zatraži pomoć u ostvarivanju svoje individualne ili kolektivne samoobrane. Zajedno će razmotriti prirodu prijetnje i moguće mjere koje bi mogle biti potrebne za obranu njihovih zajedničkih vrijednosti.

## **II.**

6. Države sudionice ni na koji način neće podupirati teroristička djelovanja te će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi spriječile i suzbile terorizam u svim njegovim oblicima. One će u potpunosti surađivati na suzbijanju prijetnje od terorističkih aktivnosti provedbom međunarodnih instrumenata i obveza koje su s tim u vezi preuzele. Posebice će poduzeti korake kako bi ispunile zahtjeve iz međunarodnih sporazuma prema kojima su se obvezale kazneno progoniti ili izručiti teroriste.

## **III.**

7. Države sudionice podsjećaju da su sva načela Helsinškog završnog akta od ključne važnosti te se stoga moraju jednako i bezrezervno primjenjivati, pri čemu se svako od njih tumači uz uvažavanje ostalih.

8. Države sudionice neće pružati pomoć niti davati potporu državama koje krše svoju obvezu suzdržavanja od prijetnje ili uporabe sile usmjerene protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti bilo koje države, ili na bilo koji drugi način nespojiv s Poveljom Ujedinjenih naroda i Deklaracijom o načelima koja uređuju odnose među državama sudionicama, koja je sadržana u Helsinškom završnom aktu.

## **IV.**

9. Države sudionice ponovno potvrđuju inherentno pravo, kako je priznato u Povelji Ujedinjenih naroda, na individualnu i kolektivnu samoobranu.

10. Uvažavajući legitimne sigurnosne interese drugih država, svaka država sudionica može slobodno sama određivati svoje sigurnosne interese na temelju suverene jednakosti. Svaka država sudionica ima pravo slobodno birati vlastite sigurnosne aranžmane, u skladu s međunarodnim pravom te s obvezama koje se odnose na načela i ciljeve KESS-a.

11. Svaka država sudionica ima suvereno pravo biti ili ne biti članica međunarodnih organizacija, kao i biti ili ne biti strana u bilateralnim ili multilateralnim ugovorima, uključujući i ugovore o savezima. Države sudionice također imaju pravo na neutralnost. Svaka država sudionica ima pravo mijenjati svoj status u ovom pogledu, u skladu s relevantnim sporazumima i postupcima. Svaka će u ovom pogledu poštovati prava svih ostalih.

12. Svaka država sudionica će, uzimajući u obzir svoje međunarodnopravne obveze, održavati vojne sposobnosti samo u mjeri koja odgovara njezinim individualnim ili kolektivnim legitimnim sigurnosnim potrebama.

13. Svaka država sudionica će, na temelju svojih unutarnjih demokratskih postupaka, određivati svoje vojne sposobnosti, pritom uvažavajući legitimne sigurnosne interese drugih država te potrebu za pružanjem doprinosa međunarodnoj sigurnosti i stabilnosti. Nijedna država sudionica neće pokušati uspostaviti vojnu nadmoć nad bilo kojom drugom državom sudionicom.

14. Država sudionica smije razmjestiti svoje oružane snage na teritoriju druge države sudionice u skladu sa sporazumom o kojem je slobodno pregovarala i koji je sklopila s tom drugom državom sudionicom, kao i u skladu s međunarodnim pravom.

## V.

15. Države sudionice će u dobroj vjeri ispunjavati sve svoje obveze u području kontrole naoružanja, razoružanja i mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti kao važan sastavni dio svoje nedjeljive sigurnosti.

16. S ciljem jačanja sigurnosti i stabilnosti na prostoru KESS-a, države sudionice ponovno potvrđuju svoju predanost provođenju kontrole naoružanja, razoružanja te mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti.

## VI.

17. Države sudionice obvezuju se na suradnju kako bi suzbile napetosti koje mogu dovesti do sukoba, među ostalim stvaranjem čvrstih gospodarskih i okolišnih temelja. Uzroci tih napetosti uključuju kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda te drugih obveza u području ljudske dimenzije; pojave agresivnog nacionalizma, rasizma, šovinizma, ksenofobije i antisemitizma također ugrožavaju mir i sigurnost.

18. Države sudionice naglašavaju i važnost pravodobnog prepoznavanja mogućih sukoba i važnost njihovih zajedničkih napora na području sprječavanja sukoba, upravljanja krizama i mirnog rješavanja sporova.

19. U slučaju oružanog sukoba, države sudionice će nastojati omogućiti postizanje stvarnog prekida neprijateljstava i stvoriti uvjete koji pogoduju političkom rješenju sukoba. Suradnjom će podupirati pružanje humanitarne pomoći kako bi se ublažile patnje civilnog stanovništva, među ostalim olakšavanjem kretanja osoba i resursa koji su namijenjeni takvim zadaćama.

## VII.

20. Države sudionice smatraju da je demokratski politički nadzor nad vojnim i paravojnim snagama, snagama unutarnje sigurnosti te nad obavještajnim službama i policijom nezaobilazan dio stabilnosti i sigurnosti. One će poticati integraciju svojih oružanih snaga u civilno društvo kao važan izraz demokracije.

21. Svaka država sudionica u svakom će trenutku osigurati i održavati efikasno upravljanje i nadzor nad njezinim vojnim, paravojnim i sigurnosnim snagama putem ustavno uspostavljenih tijela koja imaju demokratski legitimitet. Svaka država sudionica će poduzeti mjere kako bi jamčila da ta tijela ispunjavaju svoje odgovornosti u skladu s ustavom i zakonom. One će jasno utvrditi funkcije i zadaće tih snaga te njihovu obvezu djelovanja isključivo unutar ustavnog okvira.

22. Svaka država sudionica će za obrambene izdatke osigurati odobrenje zakonodavnog tijela. Svaka država sudionica će se, uz dužno uvažavanje potreba nacionalne sigurnosti, suzdržavati u svojim vojnim izdacima, te će osigurati transparentnost i javni pristup informacijama koje se odnose na oružane snage.

23. Svaka država sudionica osigurat će da njezine oružane snage u cjelini budu politički neutralne, te će istodobno jamčiti da svaki pojedinu pripadnik oružanih snaga može ostvarivati svoja građanska prava.

24. Svaka država sudionica će predvidjeti i provoditi mjere za zaštitu od slučajne ili neovlaštene uporabe vojnih sredstava.

25. Države sudionice neće tolerirati niti podupirati snage koje nisu odgovorne njihovim ustavnim tijelima ili koje ta tijela ne nadziru. Ako neka država sudionica nije u stanju ostvariti svoju vlast nad takvim snagama, može zatražiti konzultacije u okviru KESS-a radi razmatranja mjera koje je potrebno poduzeti.

26. Svaka država sudionica će osigurati da, u skladu sa svojim međunarodnim obvezama njezine paravojne snage ne stječu sposobnosti za borbene zadaće koje prelaze okvire borbenih zadaća zbog kojih su osnovane.

27. Svaka država sudionica osigurat će da je regrutiranje ili mobiliziranje osoba u službu u njezinim vojnim i paravojnim snagama i snagama sigurnosti u skladu s njezinim obvezama i dužnostima u pogledu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

28. Države sudionice u svojim će zakonima ili drugim relevantnim dokumentima utvrditi prava i dužnosti pripadnika oružanih snaga. Razmotrit će i uvođenje oslobođenja od vojne službe ili alternativnih oblika vojne službe.

29. Države sudionice će u svojim državama aktivno promicati i učiniti općedostupnim međunarodno humanitarno pravo. Tu obvezu će, u skladu s nacionalnom praksom, preslikati i u svoje vojne programe obuke i propise.

30. Svaka država sudionica upoznat će pripadnike svojih oružanih snaga s humanitarnim međunarodnim pravom i pravilima, sporazumima i obvezama koji se primjenjuju u oružanim sukobima te će osigurati da su pripadnici oružanih snaga svjesni da prema nacionalnom i međunarodnom pravu osobno odgovaraju za svoje postupke.

31. Države sudionice osigurat će da pripadnici oružanih snaga koji imaju zapovjednu ovlast tu ovlast izvršavaju u skladu s relevantnim nacionalnim i međunarodnim pravom te da su upoznati s time da prema tim pravima mogu biti osobno odgovorni za nezakonito korištenje takve ovlasti te da se zapovijedi protivne nacionalnom i međunarodnom pravu ne smiju izdavati. Odgovornost nadređenih ne oslobađa podređene njihove osobne odgovornosti.

32. Svaka država sudionica osigurat će da pripadnici vojnih i paravojnih snaga i snaga sigurnosti mogu uživati i ostvarivati svoja ljudska prava i temeljne slobode, kako su utvrđeni u dokumentima KESS-a i međunarodnom pravu, u skladu s relevantnim ustavnim i zakonskim odredbama te zahtjevima službe.

33. Svaka država sudionica osigurat će odgovarajuće pravne i administrativne postupke radi zaštite prava svih pripadnika svojih oružanih snaga.

## VIII.

34. Svaka država sudionica osigurat će da se, u miru i u ratu, njezinim oružanim snagama zapovijeda, da se popunjavaju, obučavaju i opremaju na način koji je u skladu s odredbama međunarodnog prava te s njezinim dužnostima i preuzetim obvezama koje se odnose na uporabu oružanih snaga u oružanom sukobu, uključujući, ako je primjenjivo, Haške konvencije iz 1907. i 1954., Ženevske konvencije iz 1949. i njezine Dopunske protokole iz 1977., kao i Konvenciju o uporabi određenog konvencionalnog oružja iz 1980.

35. Svaka država sudionica osigurat će da njezina obrambena politika i doktrina budu u skladu s međunarodnim pravom koje se odnosi na uporabu oružanih snaga, uključujući u oružanom sukobu, te s relevantnim obvezama iz ovog Kodeksa.

36. Svaka država sudionica osigurat će da se svaka odluka o povjeravanju zadaća unutarnje sigurnosti njezinim oružanim snagama donosi u skladu s ustavnim postupcima. Takvim će se odlukama propisati zadaće oružanim snagama, pri čemu se mora osigurati da se one izvršavaju pod djelotvornim nadzorom ustavnih tijela te uz poštovanje vladavine prava. U slučajevima u kojima se pri izvršavanju zadaća unutarnje sigurnosti ne može izbjeći uporaba sile, svaka država sudionica će osigurati da uporaba sile bude razmjerna potrebama provedbe. Oružane snage dužne su poduzeti sve potrebne mjere kako bi izbjegle nanošenje štete civilima ili njihovoj imovini.

37. Države sudionice neće koristiti oružane snage u svrhu ograničavanja mirnog i zakonitog ostvarivanja ljudskih i građanskih prava pojedinaca ili predstavnika skupina, niti radi lišavanja osoba njihovog nacionalnog, vjerskog, kulturnog, jezičnog ili etničkog identiteta.

## **IX.**

38. Svaka država sudionica odgovorna je za provedbu ovog Kodeksa. Na zahtjev, država sudionica je obvezna dostaviti odgovarajuća pojašnjenja u vezi s njegovom provedbom. Za ocjenjivanje, provjeru i, prema potrebi, unapređivanje provedbe ovog Kodeksa koristit će se odgovarajuća tijela, mehanizmi i postupci KESS-a.

## **X.**

39. Odredbe sadržane u ovom Kodeksu ponašanja politički su obvezujuće. Sukladno tome, ovaj Kodeks ne može biti registriran prema članku 102. Povelje Ujedinjenih naroda. Ovaj Kodeks stupa na snagu 1. siječnja 1995.

40. Ovaj Kodeks ničim ne mijenja prirodu ili sadržaj obveza preuzetih temeljem drugih dokumenata KESS-a.

41. Države sudionice nastojat će osigurati da njihovi odgovarajući unutarnji dokumenti i postupci ili, gdje je primjereno, pravni akti odražavaju obveze preuzete ovim Kodeksom.

42. Tekst Kodeksa bit će objavljen u svakoj državi sudionici koje su obvezne učiniti ga dostupnim u najvećoj mogućoj mjeri.